

เรือพระราชพิธี

งานศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

เรือพระราชพิธีในปัจจุบัน

เรือที่สำคัญที่สุดในกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค คือ เรือพระที่นั่ง เป็นเรือที่พระมหากษัตริย์ประทับเรือพระราชพิธีที่ใช้ในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค มีดังนี้

ความสำคัญของ 'ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค' คือขบวนเรือพระราชพิธีอันยิ่งใหญ่ขององค์พระมหากษัตริย์ไทยที่หมายความถึงการเสด็จพระราชดำเนินทางน้ำโดยการยกกองทัพไปทางเรือ คือสัญลักษณ์แห่งแสนยานุภาพอันยิ่งใหญ่เกรียงไกร การแสดงถึงบุญญาธิการพระราชอำนาจและพระบารมีอันสูงส่งให้ปรากฏไปพร้อม ๆ กัน ในริ้วขบวนเรือจะประกอบไปด้วยการแห่หน้าหลังอัญเชิญธงสามชายผืนธงทำด้วยผ้าสักหลาดสอดสีปักดินทองขวางเป็นลวดลาย ปลายธงมี ๓ แฉก เป็น ๓ ชายลวดหลั่นกัน เครื่องยศหรือเครื่องราชอิสริยยศ ศาสดราวุธ เครื่องราชูปโภค ฯลฯ ใช้สำหรับประกอบการเฉลิมฉลองเนื่องในวาระสำคัญของบ้านเมืองการอัญเชิญพระพุทธรูปที่สำคัญเข้ามาประดิษฐานในเมืองหลวง การเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสมหามงคลพระราชพิธีพิเศษ พระราชพิธีสำคัญทางพระพุทธศาสนาและบ้านเมืองเช่น การจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคในพระราชพิธีพระบรมศพตลอดจนใช้สำหรับเสด็จแปรพระราชฐานเพื่อทรงงาน พักผ่อนพระราชอิริยาบถเพื่อไปประทับแรมยังสถานที่ต่าง ๆ และใช้สำหรับต้อนรับราชทูตจากต่างประเทศ เป็นต้น

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ลำปัจจุบัน สร้างขึ้นใหม่ในปลายรัชสมัย รัชกาลที่ 5 แล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อพุทธศักราช 2454 หัวเรือพระที่นั่งนี้มีโขนเรือรูปหัวของหงส์ ลำตัวเรือทอดยาวคือส่วนตัวหงส์ จำหลักไม้ลงรักปิดทองประดับกระจกมีพู่ห้อย ปลายพู่เป็นแก้วผลึก ภายนอกทาสีดำ ท้องเรือทาสีแดง ซึ่งเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ได้รับรางวัลยกย่องให้เป็นเรือมรดกโลก จากองค์กรที่เรียกว่า World Ship Trust เมื่อพุทธศักราช 2535

หัวเรือพระที่นั่งนี้มีโขนเรือรูปหัวของหงส์ ลำตัวเรือทอดยาวคือส่วนตัวหงส์ จำหลักไม้ลงรักปิดทองประดับกระจกมีพู่ห้อย ปลายพู่เป็นแก้วผลึก ภายนอกทาสีดำ ท้องเรือทาสีแดง ตอนกลางลำเรือมีที่ประทับเรียก ราชบัลลังก์ก็ัญญา สำหรับพระเจ้าอยู่หัวหรือพระราชวงศ์ชั้นสูง เรือมีความยาว 46.15 เมตร กว้าง 3.17 เมตร ลึกจนถึงท้องเรือ 94 เซนติเมตร กินน้ำลึก 41 เซนติเมตร น้ำหนัก 15 ตัน ใช้กำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย 50 คน นายเรือ 2 คน นายท้าย 2 คน คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน คนถือฉัตร 7 คน คนขนยาว 1 คน คนขนยาวทำหน้าที่ในการร้องขานเพลงเรือโดยฝีพายจะร้องเท่าเรือพร้อมกันไปตามจังหวะร่วมกับเรือลำอื่นๆ

ในวันที่ 12 ธันวาคมนี้ ชาวไทยจะได้เห็นภาพความยิ่งใหญ่และสวยงามตระการตาของ ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในการเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 ซึ่งเป็นการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคครั้งแรกในรอบ 7 ปี นับตั้งแต่เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เสด็จฯ โดยขบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

(เรียงจากบนลงล่าง) เรือดั่ง เรือสุครีพครองเมือง เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพาลีรั้งทวีป เรือดั่ง

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

นารายณ์ทรงสุบรรณ มีความหมายเดียวกันกับ พระวิษณุทรงครุฑ เนื่องจาก นารายณะ (ไทยเรียก นารายณ์) เป็นพระนามหนึ่งของพระวิษณุ ส่วนสุบรรณ ก็เป็นชื่อเรียก ครุฑ หรือ พญาครุฑ พาหนะของพระวิษณุ ส่วนที่เติมสร้อยว่า รัชกาลที่ ๙ เพื่อสื่อให้ประจักษ์ว่าเรือลำนี้สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เนื่องจากชื่อเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณมีมาแล้วแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ ๓ (พุทธศักราช ๒๓๖๗ – ๒๓๙๔) หัวเรือพระที่นั่งจำลองรูปพระวิษณุประทับยืนบนครุฑ บ่งบอกอิทธิพลศาสนาฮินดูตามคัมภีร์ปุราณะจากอินเดียที่มีต่อประเพณีนิยมและศิลปกรรมไทย พระวิษณุเป็นหนึ่งในเทพเจ้าสำคัญที่สุด ๓ องค์ อีก ๒ องค์ คือพระพรหมและพระศิวะ พระวิษณุเป็นเทพเจ้าแห่งการพิทักษ์รักษาพระองค์ถือกำเนิดบนโลกมนุษย์ในรูปร่างต่างๆ เรียกว่า อวตาร เชื่อกันว่าทรงแบ่งภาคลงมากำเนิดเป็นพระราชชาติในทุกสถานที่และทุกกาลเวลา

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณฯ จัดเป็นเรือพระที่นั่งกิ่ง ลำเดิมสร้างขึ้น ในสมัย รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีชื่อว่า “มงคลสุบรรณ” หัวเรือเป็นรูป พระครุฑพ่าห์ มีช่องกลมสำหรับติดตั้งปืนใหญ่ อยู่ที่หัวเรือใต้ตัวครุฑ มีความยาว ๑๗ วา ๓ ศอก กว้าง ๕ ศอก ๕ นิ้ว ลึก ๑ ศอก ๖ นิ้ว ก้ำลัง ๖ ศอก ๖ นิ้ว พื้นห้องเรือภายนอก ทาสีแดง ฝีพาย ๖๕ คน ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ ได้มีพระราชดำริให้เสริมรูปพระนารายณ์ยืนประทับบนหลังพญาสุบรรณ เพื่อความเป็นสง่างามของลำเรือ และเพื่อให้ต้องตามคติในศาสนาพราหมณ์ เทวรูปพระนารายณ์ที่สร้างขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๔ นั้น สร้างด้วยไม้จำหลักปิดทองประดับกระจกองค์พระนารายณ์ทรงเครื่องภูษิตา ภรณ์และมงกุฎยอดชัยพระพักตร์และพระวรกายประดับกระจกสีขาบ (สีน้ำเงินเข้ม) มี ๔ พระกร ทรงเทพศาสตราคือ ตรีศกหา จักร สังข์ ตามคติของพราหมณ์ซึ่งปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ ๑ ตอนกุมภกรรณต้องศรพระรามสิ้นชีวิต

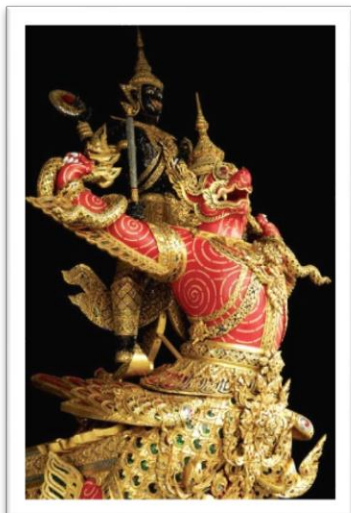
เรือนารายณ์ทรงสุบรรณสร้างน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในพระราชพิธี
กาญจนาภิเษก เมื่อพุทธศักราช 2539 ดำเนินการโดยกองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากร โขนเรือและตัวเรือ
จำหลักลงรักปิดทองประดับกระจก ที่หัวเรือเป็องใต้ครุฑเป็นช่องสำหรับปืนใหญ่ กลางลำเรือทอดบัลลังก์
กัญญาและมีแท่นประทับ

หัวเรือพระที่นั่งจำหลักรูปพระวิษณุประทับยืนบนครุฑ บ่งบอกอิทธิพลศาสนาฮินดูตามคัมภีร์ปุราณะ จากอินเดียที่มีต่อประเพณีนิยมและศิลปกรรมไทย พระวิษณุเป็นหนึ่งในเทพเจ้าสำคัญที่สุด 3 องค์ อีก 2 องค์ คือพระพรหมและพระศิวะ พระวิษณุเป็นเทพเจ้าแห่งการพิทักษ์รักษา พระองค์ถือกำเนิดบนโลกมนุษย์ในรูปร่างต่างๆ เรียกว่า อวตาร เชื่อกันว่าทรงแบ่งภาคลงมากำเนิดเป็นพระราชาได้ในทุกสถานที่ และทุกกาลเวลา ในพุทธศตวรรษที่ 19 ราชสำนักไทยได้รับเอาแนวคิดเช่นนี้มาสร้างให้เกิดความเชื่อในหมู่ประชาชนซึ่งเกื้อหนุนสถานภาพของพระมหากษัตริย์ให้สูงส่งประหนึ่งเทพ อย่างไรก็ตาม โขนเรือพระที่นั่งลำนี้มีได้แสดงรูปพระรามซึ่งเป็นอวตารของพระวิษณุ ซึ่งพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทุกพระองค์มีสมมติพระนามโดยเรียกตามนามของพระราม แต่ได้แสดง

รูปพระวิษณุและลักษณะอันโดดเด่นของพระองค์ เช่น พระวรกายคล้ำ ในพระกรทั้ง 4 ทรงถือจักร สังข์ คทา และตรีศูล ประทับบนครุฑยุคนาค หรือครุฑที่จับนาค 2 ตัวชูขึ้น ตามคัมภีร์ปุราณะ ครุฑกับนาคเป็นศัตรูกัน แต่ทั้งสองก็รับใช้พระวิษณุ ครุฑเจ้าแห่งนกทั้งหลาย เป็นสัญลักษณ์แห่งพลังของท้องฟ้า นาคเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังของน้ำ เมื่อพระวิษณุอยู่เหนือครุฑและนาค ย่อมแสดงว่าพระองค์ทรงมีพลังในการพิทักษ์ปกป้องโลกทั้งมวล

โขนเรือและตัวเรือจำหลักลงรักปิดทองประดับกระจก ที่หัวเรือเป็องใต้ครุฑเป็นช่องสำหรับปืนใหญ่ กลางลำเรือทอดบัลลังก์กัญญาและมีแท่นประทับ เรือมีความยาว 44.30 เมตร กว้าง 3.20 เมตร ลึกถึงท้องเรือ 1.10 เมตร กินน้ำลึก 40 เซนติเมตร น้ำหนัก 20 ตัน ใช้กำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย 50 คน นายเรือ 2 คน นายท้าย 2 คน คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน คนถือฉัตร 7 คน และคนเห่เรือ 1 คน

ชื่อเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

ชื่อเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า อนันตนาคราช มาจากคำ 3 คำ คือ อนันตะ (แปลว่า ไม่สิ้นสุด นิรันดร) นาคะ (แปลว่า นาค หรือ งู) ราชะ (แปลว่า เจ้านาย หรือพระราช) ดังนั้น คำนี้จึงแปลได้ว่า อนันตะ ราชาแห่งนาคหรืองู ทั้งหลาย ในฮินดูปรมาณัมปรัมปรา อนันตะ หมายถึง งูเทพ หรือ ฤทธิพิย์ ผู้มีพลังยิ่งใหญ่ รู้จักกันในชื่อ เศษะ หรือ อาทิเศษะ เป็นผู้ที่มิเคยรหนึ่งพัน และ (ประดับด้วย) อัญมณี หนึ่งพันที่ส่องประกายสว่างจ้าไปทุกหนแห่ง คัมภีร์ปุราณะของอินเดียกล่าวว่า อนันตะอาศัยอยู่ลึกลงไปกว่า โลกบาดาลทั้ง 7 ชั้น และแบกโลกทั้งหมดไว้บนเศียร คราใดที่อนันตะหาว โลกก็สั่นไหว บางคัมภีร์อธิบายว่า อนันตะมีชื่ออีกอย่างว่า วาสุกิ (ไทยเรียกวาสูกิ) ซึ่งมีเจ็ดเศียรและอยู่ในโลกบาดาลชั้นที่ 7 อนันตะปกครอง นาคทั้งหลาย เรื่องราวจากคัมภีร์ข้างต้นให้อิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทยที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ใต้โลกของเรามี ปลาอานนท์ ซึ่งแบกโลกไว้ คราใดปลาอานนท์ขยับตัว โลกจะสั่นคลอนเกิดแผ่นดินไหว และยังมีเชื่ออีกว่า พญานาคเจ็ดเศียรบันดาลให้เกิดฝน ความเชื่อที่ว่าพระเจ้าแผ่นดินของไทยเป็นอวตารของพระวิษณุลงมาเกิด บนโลกมนุษย์ดังนั้นพระองค์จึงควรมีเรือพระที่นั่งเป็นพญาอนันตนาคราชซึ่งสอดคล้องกับเรื่องราวที่ว่า พระวิษณุ ประทับบรรทมบนพญาอนันตนาคราชในช่วงกาลดับสลายและเริ่มต้นการสร้างโลกและจักรวาลขึ้นใหม่

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชลำแรกสร้างขึ้นในสมัย
รัชกาลที่ 3 (พุทธศักราช 2367 - 2394) แต่เริ่มใช้ใน
กระบวนพยุหยาตราชลมารคในสมัยรัชกาลที่ 4
(พุทธศักราช 2394 - 2411) ปรากฏชื่อว่า เรือพระที่นั่ง
บัลลังก์อนันตนาคราช เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชลำ
ปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 6 (พุทธศักราช
2453 - 2468) และเริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 เมษายน
พุทธศักราช 2457

หัวเรือจำหลักรูปพญานาคเจ็ดเศียร ลงรักปิดทอง
ประดับกระจก ท้องเรือภายในทาสีแดง ภายนอกทาสีเขียว
กลางลำเรือเป็นบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปหรือผ้าพระ
กฐิน เรือมีความยาว 44.85 เมตร กว้าง 2.58 เมตร ลึกถึง
ท้องเรือ 87 เซนติเมตร กินน้ำลึก 31 เซนติเมตร ใช้กำลังพล
ประกอบด้วย ฝีพาย 54 คน นายเรือ 2 คน นายท้าย 2 คน
คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน คนถือฉัตร 7 คน
คนถือบังสุรย์-พัดโบก-พระกลด 3 คน และคนเห่เรือ 1 คน

เรือครุฑเหินเห็จ และ เรือครุฑตรีจไตรจักร

ชื่อเรือ 2 ลำนี้สะท้อนถึงอิทธิพลคัมภีร์ปุราณะของอินเดียที่มีต่อคตินิยมและศิลปกรรม ไทย ตามคัมภีร์ปุราณะ ครุฑเป็นเจ้าแห่งนกทั้งหลาย หรือเทพปักษิน ซึ่งผูกพันกับพระวิษณุ เพราะพระวิษณุทรงท่องไปในสวรรค์โดยมีครุฑเป็นพาหนะ

เรือครุฑเหินเห็จ (ซ้าย) เรือครุฑตรีจไตรจักร (ขวา)

ชื่อเรือ 2 ลำนี้สะท้อนถึงอิทธิพลคัมภีร์ปุราณะของอินเดียที่มีต่อคตินิยมและศิลปกรรมไทย ตามคัมภีร์ปุราณะครุฑเป็นเจ้าแห่งนกทั้งหลาย หรือเทพปักษิน ซึ่งผูกพันกับพระวิษณุ เพราะพระวิษณุทรงท่องไปในสวรรค์โดยมีครุฑเป็นพาหนะ กล่าวกันว่า ครุฑสามารถเปลี่ยนแปลงตนให้เป็นรูปร่างต่างๆ นานาและสามารถไปได้ในทิวทัศน์แห่งตามปรารถนา ครุฑเป็นสัตว์กับนาคหรือบรรดาทั้งหลาย เนื่องมาจากมารดาของทั้งสองฝ่ายวิเวทกัน ดังนั้นในศิลปกรรมของศาสนาฮินดูและพระพุทธศาสนา ครุฑจึงมักปรากฏในท่าที่ฉวยจับนาคไว้ ไม่ว่าจะ เป็นนาคเพียงตัวเดียวหรือหลายตัว ไทยเราเรียกว่า ครุฑยุคนาค

เรือครุฑเหินเห็จ

เรือครุฑเตร็จไตรจักร

โขนเรือทั้งสองลำเป็นไม้จำหลักรูปครุฑจับนาค ๒ ตัวชูขึ้น ลงรักปิดทองประดับกระจก เรือครุฑเหินเห็จ ครุฑกายสีแดง ส่วน เรือครุฑเตร็จไตรจักร ครุฑกายสีชมพู

เรือ 2 ลำนี้สร้างครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พุทธศักราช 2325 - 2352) แต่ชื่อเรือครุฑเหินเห็จ ใช้ชื่อว่า เรือครุฑเหิรระเห็จ เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 ระเบิดจากอากาศยานที่ถล่มกรุงเทพมหานครสร้างความเสียหายให้กับเรือพระราชพิธีทั้ง 2 ลำนี้มาก ดังนั้นในพุทธศักราช 2508 กองทัพเรือและกรมศิลปากรจึงร่วมกันบูรณะเรือสองลำนี้ใหม่โดยใช้หัวเรือเดิมมาประกอบ

เรือแต่ละลำมีความยาว 28.58 เมตร กว้าง 2.10 เมตร ลึกถึงท้องเรือ 56 เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วยฝีพาย 34 คน นายเรือ 1 คน นายท้าย 2 คน คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน คนกระทู้งเส้า (ให้จังหวะ) 2 คน

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ *Anekkachatphutchong*

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ชื่อเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า อเนกะชาติะภุชงคะ แปลว่า ภูเขาหลากหลายชนิดซึ่งสอดคล้องกับรูปโขนเรือที่ลงรักปิดทองมีลายรูปงูตัวเล็กๆ จำนวนมาก คำภาษาสันสกฤตคือ ภุชงคะ มีความหมายเดียวกันกับ นาคะ นาคะหรือไทยเรียกว่า นาค เป็นเทพในฮินดูปกรณัมปรัมปรา บางครั้งก็ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนาด้วย นาคที่เป็นเทพหรือทิพยนาคเป็นตัวแทนแห่งพลังอำนาจ ความรอบรู้ และความอุดมสมบูรณ์เทพเจ้าหลายองค์ของศาสนาฮินดูโยงใยกับนาคหรือที่ปรากฏในรูปร่างของงู หรืองูเทพ (งูทิพย์) เช่น พระวิษณุบรรทมบนพญานาคอนันตะหรือเศษะนาคทอดตัวอยู่เหนือแผ่นน้ำ รูปแบบของงูหรือนาคตัวเล็กๆ จำนวนมากที่หัวเรือเช่นนี้ น่าจะหมายถึงนาคที่มีจำนวนนับพันซึ่งเป็นเหล่าบรรดานาคที่กำเนิดจากมหาฤๅษีกัสยปะและนางกัทรุ นาคเหล่านี้อาศัยอยู่ในโลกบาดาล เรียกว่า นาคโลก แปลว่า โลกของนาคทั้งหลาย ตามปรากฏในคัมภีร์ปุราณะ

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 (พุทธศักราช 2411 - 2453) ลำเรือภายนอกทาสีชมพู ท้องเรือภายในทาสีแดง หัวเรือลงรักปิดทอง ลายรดน้ำเป็นรูปนาครตัวเล็กๆ จำนวนมาก ตอนกลางลำเรือมีราชบัลลังก์กาญญา ซึ่งเป็นที่ประทับเปลื้องเครื่อง หรือเปลื้องพระชฎามหากฐินของพระเจ้าอยู่หัวก่อนเสด็จขึ้นหรือลงเรือพระที่นั่งอีกลำ เรือมีความยาว 45.67 เมตร กว้าง 2.91 เมตร ลึกถึงท้องเรือ 91 เซนติเมตร กินน้ำลึก 46 เซนติเมตร น้ำหนัก 7.7 ตัน กำลังพล ประกอบด้วย ฝีพาย 61 คน นายเรือ 2 คน นายท้าย 2 คน คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน คนถือฉัตร 7 คน คนขานยาว 1 คน คนขานยาวทำหน้าที่ในการร้องขานเพลงเรือ โดยฝีพายจะร้องเห่เรือพร้อมกันไปตาม จังหวะร่วมกับเรือลำอื่นๆ

(เรียงจากบนลงล่าง) เรือดั่ง เรือสุครีพครองเมือง เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพาลีรั้งทวีป เรือดั่ง
เรือสายนอก ประกอบด้วย เรือดั่ง 22 ลำ และเรือแข่ง 6 ลำ แบ่งเป็นริ้วละ 14 ลำ รวมเป็นจำนวน 28 ลำ

เรือดั่ง

เรือดั่งทำหน้าที่เป็นเรือป้องกันขบวนเรือ มีจำนวน 22 ลำ ไม่พบประวัติการสร้าง คำว่า “ดั่ง” แปลว่า “หน้า” ดังนั้น เรือดั่งจึงหมายถึงเรือหน้า คำว่า เรือดั่ง พบครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ลักษณะเรือดั่ง 1-20 ทาสีน้ำมันเป็นสีดำ ส่วนเรือดั่ง 21-22 เป็นสีทอง โดยเรือดั่งทั้ง 22 ลำไม่มีลวดลาย ส่วนหัวตั้งสูงงอน เรือดั่งแต่ละลำมีความยาวไม่เท่ากัน โดยความยาวอยู่ระหว่าง 23.6-27.3 เมตร ความกว้าง 1.5-1.7 เมตรกำลังพลประจำเรือ ประกอบด้วย นายเรือ 1 นาย นายท้าย 2 นาย พลสัญญาณ 1 นาย เสา 2 นาย ประจำคฤห์ 5 นาย (นายทหาร 1 นาย พลทหาร 4 นาย) เหมือนกันทุกลำ แต่สำหรับกำลังพลฝีพายจะมีจำนวนแตกต่างกัน เนื่องจากความยาวของเรือไม่เท่ากัน โดยเรือดั่ง 1 มีฝีพาย 32 นาย เรือดั่ง 2-4 มีฝีพาย 30 นาย เรือดั่ง 5-11 มีฝีพาย 28 นาย เรือดั่ง 12- 22 มีฝีพาย 16 นาย

เรือแข่ง (มีทั้งหมด 7 ลำ อยู่ในสายกลาง 1 ลำ)

เรือแข่งเป็นเรือที่ทำหน้าที่อารักขาพระมหากษัตริย์ เหมือนกับทหารมหาดเล็ก สามารถแข่งเรือในขบวนมาอารักขาพระมหากษัตริย์ได้ มีจำนวน 7 ลำ ไม่พบหลักฐานที่สร้าง แต่มีบันทึกไว้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้จัดเรือแข่งจำนวน 4 ลำ ไว้ท้ายขบวน และในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เพิ่มสำหรับพระตำรวจอีก 2 ลำ โดยใน 4 ลำแรกใช้ทหาร จึงเรียกว่า “เรือแข่งทหาร” ส่วนอีก 2 ลำนั้นเรียก “เรือแข่ง” ต่อมาในรัชกาลที่ 7 ได้ตัดเรือแข่งของพระตำรวจออกไป และเรือแข่งทหารได้เปลี่ยนชื่อเป็นเรือแข่งจนถึงปัจจุบันในผังการจัดรูปขบวนเรือแข่ง 7 ซึ่งเป็นลำที่ปิดท้ายขบวนนั้นอยู่ในตำแหน่งริ้วสายกลางต่อจากเรือตำรวจ ส่วนเรือแข่งที่อยู่ในริ้วสายนอกมีจำนวน 6 ลำรูปร่างและลักษณะหัวเรือเข้ดขึ้นเหนือแนวน้ำ ตัวเรือทาสีดำ แต่ละลำมีขนาดไม่เท่ากัน โดยเรือแข่ง 1-6 มีความยาวเท่ากัน คือ 23.2 เมตร แต่มีความกว้างไม่เท่ากัน โดยอยู่ระหว่าง 1.40-1.62 เมตร ส่วนเรือแข่ง 7 มีความยาว 24.7 เมตร กว้าง 1.5 เมตรกำลังพลประจำเรือ ประกอบด้วย นายเรือ 1 นาย นายท้าย 2 นาย พลสัญญาณ 1 นาย เหมือนกันทุกลำ ยกเว้นฝีพายเรือแข่ง 1-6 มีฝีพาย 24 นาย ส่วนเรือแข่ง 7 มีฝีพาย 30 นาย

หมายเหตุ

ขอขอบคุณข้อมูล จาก : เว็บไซต์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/index.php/th/>

ขอขอบคุณภาพประกอบ จาก : Facebook เรือพระราชพิธี <https://www.facebook.com/royalbargesthailand/>

เรียบเรียงจากข้อมูลของกองทัพเรือ, ข้อมูลของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี และหนังสือ “พระเสด็จโดยแดนชล เรือพระราชพิธีและขบวนพยุหยาตราทางชลมารค” เขียนโดย รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน ภาพจากศูนย์ข้อมูลมติชน และกรมศิลปากร

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

